

vsem oskerbeti, naj si bo železo ali sad, ali vino ali krasna steklenica, v kateri ga serkaš.

Meja pa je Pohorju na severni strani Drava od iztoka Meže do Lembaha pri Mariboru; na zahodu, jugu in vzhodu pa dela mejo polokrožna čerta, ki gre z Mežo in Mislinjo nazaj do svetega Lenarta pod Turjakom, odtod pa s cesto čez Vitanje, Konjice, Slovenjo Bistrico, Hoče, odtod s srenjsko cesto čez Razvanje in Ratvanje v Lempah.

Vsega Pohorja sta dve tretjini z lesom pokriti, 100ti del s tersjem, 11ti del z njivami, 16ti del s travniki, 9ti del s pašami, le kaka dva odstotka sta nerodivna. (Dalje prih.)

Kako naj se v šoli „Drugo Berilo“ obdeljuje.

Govoril Fr. Govcekar pri učiteljskem zboru 28. sept. preteč. l. v Ljubljani.

(Dalje in konec.)

Razdelki o „naravopisji in prirodoslovji“ ponujajo učitelju lepo priliko, da zbuja svoje učence k pazljivosti v naravi, ter tako obrača njih oko, uho in vadi notranja čutila. Tu so vaje (34) „svet“, (35) „zvezde“, (36 do 42, 43) letni časi“, (57) „svetloba in gorkota“, (62) „zrak“, (67) „dež“, „sneg“ in „toča“, (68) „elektrika“, ktere si tako rekoč roke podajajo. Dalje pride (88) „živalstvo“, (116) „rastlinstvo“, (137) „rudstvo“ in druge. Pri teh vajah naj učitelj učencem kaže, kaj je na zemlji in njene prikazni, in vse, kar jim je treba vediti o spremenjavi dneva in noči, letnih časov, kakor tudi one prikazni, ktere so v ožji zvezi z nebesom. Ravno tako naj učitelj razlaga svojim učencem oživljajočo in ohranjajočo svetlobo in gorkoto, zrak po električnih prikaznih, kakor tudi razpustljivo moč vode i. t. d. Posebno jasen in določen pa naj bode nauk o zvezdoznanstvu, da si učenci prisvojé, kar jim je potrebno vediti o tem, in da umejo koledar ali pratiko, pa tudi, da zatirajo pri prostem ljudstvu predsodke in vraže, ki izvirajo naj več iz nevednosti. Učitelj naj ne pozabi, da izvzemši nekaj delov fizične in matematične geografije, spada veliki del ljudski šoli, da je nauk popolnoma; vendar naj pa nikar s tem svojih učencov preveč ne terpinči in dragega časa ne zgublja. Tudi naj pri tem učitelj učencem pové, da je vse to le delo roke mojstrove, nikakor pa še njegova podoba.

Pri živalstvu naj učitelj učencem kaže različna plemena domačih in tujih živali, kakor tudi plavajočih in letečih tic, njih redivna, premikalna in branilna orodja; tudi naj jim pové, kaj koristi ali škoduje ta ali una žival. Bolj popolnoma naj bode nauk pri domačih živalih in tudi tukaj zadostuje natančno in jasno popisovanje le ene živali tistega plemena. Pri tem razdelku naj učitelj tudi učencem pové, kako se živali žlahtnijo, dobro kermijo itd. Tudi o boleznih in zdravlilih pri domačih živalih naj kaj pové.

Rastlinstvo se mora posebno previdno obravnavati. Učitelj naj učencem pred vsem kaže tiste rastline, ki so pri domačem gospodarstvu in pri kupčiji posebno imenitne, kakor tudi koristne in škodljive, in ktere so gledé umetnosti in obertnije posebno važne. Pri tej priliki naj učitelj tudi kaže učencem kaj o zemljiščinih lastnostih, da vedó, kako se more žito s sadeži kolobariti ali verstiti, da zemlja prinaša več dobička. Pové naj učitelj kaj o drenaži, pa tudi kako se presuha zemljišča gnojé ali močijo. Kaže naj, kako gnoj pospešuje rodovitnost in pomnožuje pridelke, in naj pripoveduje, kako naj se z gnojem in gnojnico modro ravná, da gnojne moči ne izhlapé itd. Napeljuje naj jih tudi na to, da bodo poznali nove sadeže ali kupčijske rastline. Pové naj, da se gospodarstvo boljša z mnogo klajo, ker potem se tudi lahko več živine redi, od te se pa zopet več gnoja prideljuje; kjer je pa dovolj dobrega gnoja, tam pa je gospodarstvo na terdnih in dobrih nogah. Tudi naj učitelj kaj pové od naj bolj navadnih strojev ali mašin, s katerimi se poljska dela veliko hitreje, bolje in lažje opravljajo, kjer se več zernja prihrani, in se živina manj terpinči itd., p.: oralo, rešilnik, sejalnico, mlatilnico, kosilnico, osipalnico, lušivnico, reporeznico, škoporeznico, pinjo itd. Tako učitelj spolnuje važno nalogo v národni šoli in učencem na vse strani koristi. Pri razdelku „rudstvo“ naj učitelj učencem kaže, kako pridni in delalni so ljudje pri obertniji. Tu ima učitelj za splošni nauk obilno in mičnega gradiva, kajti ne le to, kar človeku narava daje za njegove potrebe, ampak tudi to, kaj more človek storiti, da pridobljene pridelke koristno rabi. Se vé, da more učitelj pri takih obravnavah ozirati se na krajne razmere. Znano je, da je nauk v enem kraju od drugega različen, kakor ravno nanesó okoliščine, ktere naj se nikar ne prezirajo, bodi si gledé reči, v kateri ste si dve enako

podobni, ali kar je treba učitelju tukaj ali tam pridjati ali nadomestiti. Pri naravopisnih in prirodoslovnih vajah naj učitelj na to gleda, da se učencem odpira spomin in prava zavednost, da vidijo znamenja božje mogočnosti, modrosti in ljubezni, in da potem v velikanskem stvarjenji po vrednosti male kakor velike stvari cenijo.

Zemljepisni oddelek učitelj vadi učence že pri „Abecedniku“ z kazavnim podukom; v „Pervem Berilu“ se ta nauk nadaljuje v tej meri, kar je za učence na tej stopnji glede njih skušenj primerno, ter se končava v „Drugem Berilu“ pri štev. 79, 80, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 152, 158, 159, 160 in drugih. Za ljudsko šolo zadostuje, da učitelj učence soznanja z okolico in domovino, da jim pové naj važniše čertice od zemljine podobe, njene velikosti, tek in njeno razmero k solncu in luni. Kaže naj jim naj imenitniše dežele, mesta, vode, gore in reke, pridelke in prebivalce. Evropo naj jim kaže po njenih mejah, gorah, vodah, deželah, pridelkah, kakor tudi njena poglavitna, trgovska ali kupčijska mesta. Od drugih delov sveta pa naj bode nauk manj obširen. Da pa bodo učenci vse to lahko in prav razumeli, naj jih podučujejo počasi od znanega do neznanega, od bližnjega do daljnega, po velikosti, podobi in lastnosti. Naj jih tedaj koj z začetka pelje pod prosto nebo, ter naj jim kaže, da, ako se opoldne z obrazom proti solncu obernejo, imajo pred seboj južni ali topli, za herbto severni ali merzli, na levi pa vzhodni, na desni pa zahodni kraj; pové naj jim, da se tako lega in meja kake dežele ali kakega kraja določi. Na zemljevidu naj jim kaže naj prvo njih rojstni kraj, potem njih okolico itd., da se tako polagoma pa tudi prav natančno soznanjajo s svojo domačo deželo. Narisa naj potem učitelj na šolsko tablo njih rojstni kraj z okolico vred, ter naj učence napeljuje, da potem to na svojih tablicah ponarisajo. Večkrat se bode potem veselil, videti učence iz šole gredoče, kako pazno na svoj načert gledajo, ter pomanjkljive ceste, hribe i. t. d. sami nadomestujejo. Ko tedaj učitelj tako učencem razkaže bližnje kraje, lahko bode potem tudi o daljnih deželah, gorah, vodah itd. kaj govoril in učencem v spomin vtisnil. Za tem, ko učenci svoj rojstni kraj z okolico vred, njih domačo deželo, dobro poznajo, naj jim učitelj pové, da je domača dežela le en del velike der-

žave Avstrije, h kateri se štejejo še druge dežele (148.—149. vaja); kaže naj dalje, da je pa Avstrija zopet en del Evrope, Evropa pa del znanih peterih delov sveta. Vse to naj jim pokaže na kakem globusu ali zemljekrogu, ali na planokroglah, da tako njih duh gleda od domačega in bližnjega v daljavo. Da pa ne bode ta nauk preveč suhoparen in dolgočasen, naj ga učitelj združuje z zgodovino, prirodoznanstvom, z naukom od obrtnije ali tehnologijo; tako je ta nauk jasen, mikaven in spodbuden in vedno bolj popolnoma. Pri zemljepisnem poduku naj učitelj učencem prav živo kaže moč, modrost in dobroto stvarnikovo, kateri je tako dobrotno naselil zemljo z različnimi prebivalci. Opominja naj jih, da bodo pridni, ter naj jih spodbuja k ljubezni do svojega rojstnega kraja, domače dežele in splošne domovine, pa tudi k ljubezni in vdanosti do vladarja in postave.

Pri „zgodovini“ naj učitelj na to gleda, da bode ves nauk segal bolj v serce, zato naj se nikar ne prizadeva, da bi učencem spomin preveč obkladal z mnogimi dejanji, imeni ali števili. Taka enostranska množina nima zavoljo svoje puhlobe nikakoršnega obstanka, ter je brez vsega vpliva in koristi, ako bi si tudi učenci od vsega simtertje kaj zapomnili. Zgodovina razodeva v vsem le božje vladarstvo, in je tudi prava učiteljica v življenji, oznanovalka resnobnih resnic, ter šola ljudoznanstva in kreposti. O splošni zgodovini naj učitelj gledé neizmerne gradiva učence le nekoliko soznauja s pregledom naj imenitniših ljudstev, z njih slučaji in dogodbami, kateri se vsled mogočnega, imenitnega in stalnega vtisa in veljave vedno blišče. Obilnost in mnogoverstnost gradiva naj bo tukaj učitelju merodajavno kazalo, kaj in koliko naj o tem porabi za učence. O domači zgodovini naj pa bode poduk, kolikor mogoče, obširen, natančen in popolnoma. Učitelj naj si prizadeva, da bode vse prav živo, priserčno, priprosto in mikavno razkladal, da tako v nježnih otročjih srcih ljubezen do domovine in vladarja, k zadovoljnosti do obstoječih naprav in postav navdušuje, ter jih spodbuja k vzajemni delavnosti na srečo in blagor ožje in splošne domovine. Tako se njih pravna razsodnost vedno bolj in bolj izobrazuje, njih občutki za pravo, žlahtno in v resnici imenitno oživé in žlahtné, ter se vterjuje misel na Boga in njegovo vladarstvo. Napeljuje naj potem učitelj učence, da mu tudi na njegova vprašanja kaj več od-

govarjajo, kakor samo v prostih stavkih, da se vadijo govoriti in razsodno misliti. Včasih naj učitelj tudi porabi kak zgodovinski odlomek za spisne ali pravopisne naloge, da si učenci vse bolj pojasnijo in v spomin vtisnejo. Povestnica kaže nam Boga, kateri po svoji modrosti in dobroti dela in dejanja posamesnih ljudi kakor tudi skupnih narodov modro vlada in vodi, zmago pospeši in dá pa vselej le pravičnemu, dobremu in svetemu. Da se pa bode tudi kerščanski in pobožni čut z naukom združeval, naj pripušča dejanja in dela človeške po vzrokih in vseh hih višjemu vodstvo, ter naj človeške slabosti kakor senco pri luči primerja.

Zgodovino brez zemljevida podučevati, pa bi se le po lanu plavalo; da je nauk mičen, naj ga tedaj združuje z zemljepisjem. Zgodovinskega jedra je v „Drugem Berilu“ več vaj. Pri zemljepišnem poduku učitelj učencem kaže družino kakor središče državljskega življenja, tu pa naj jim kaže cerkev ko središče verskega življenja.

Da pa bode učitelji mogli vse to obširno polje uspešno obdelovati, potrebno je, da imamo zato potrebne pripomočke. Zato je želeli, da bi možje, kateri imajo o tem določno besedo, že skoraj kaj več storili, nego nas zmeraj s praznimi tolažili odpravljali. Mi učitelji umemo svojo nalogo, ter smo tudi pripravljeni svoje dolžnosti zvesto spolnovati; naj bi jih tudi drugi že skoraj spolnili do nas učiteljev!

Stari in mladi Slovenec.

Smag - posmaga.

O. Smaglü adj. fuscus; cf. posmagü m., posmaga f. cibi genus, placenta, frustum panis; serb. smagnuti obfuscari, cupere.

S. Omenjam tega le, ker ste sklepali s tem nekdaž iz briz. spom. vúzmazi stsl. vü usmazê in vuzmaztve stsl. usmazîstvé intemperantia, kar je Kopitar razlagal e phrasi germanica: úz der máze extra modum τὸ ἐκμετῶν, Metelko pa iz u privalivum in zmaštvo (zmaštvo iz zmaga, snaštvo iz snaga, in ubog, aima culamitas), toraj uzмага, uzmaštvo.